

Úloha P-155 Duševné zdravie detí a mládeže

(Záverečná správa o výskume realizovanom v období 2017-2018)

ÚVOD

Súčasná doba je ovplyvnená množstvom negatívnych fenoménov. Životy mnohých rodín sprevádzajú časté konflikty, agresivita a zlosť, ktoré vedú k násiliu a prejavom nedostatku podpory, akceptácie a láskavosti voči deťom. Uvedené prejavy vážne narúšajú duševné zdravie všetkých jedincov prítomných v konflikte a negatívne ovplyvňujú rovnováhu medzi všetkými životnými činnosťami.

Spolužitie s rodičmi, ktorí sú prchkí a hádajú sa, vyvoláva u detí pocity odcudzenia, odlúčenia alebo nedostatku akceptácie. Rodičia s nepodporujúcim alebo odmietajúcim prístupom, rodičia, ktorí nemajú plnú účasť alebo dozor v aktivitách detí, rodičia, ktorí neponúkajú dostatok súdržnosti, láskavosti a podpory v rámci rodiny spôsobujú u detí internalizujúce (depresia, suicidálne správanie, úzkostné poruchy) a externalizujúce symptómy (poruchy učenia, správania a pod.).

Poruchy duševného zdravia sa u detí prejavujú najmä zníženou koncentráciou, problémami s učením (čítanie, písanie či počítanie), tikovými poruchami (žmurkanie, mykanie ramenom), autizmom, poruchami nálady alebo príjmu potravy či detským pomočovaním. V neskoršom veku vedú k nerešpektovaniu rodičov a učiteľov, k zneužívaniu drog a alkoholu, vynechávaniu školskej dochádzky, k neschopnosti vyrovnat' sa s každodennými aktivitami a problémami – doma, v škole, s rovesníkmi, k narušeniu spánku a častými výbuchmi hnevu., agresívne, nepriateľské, opozičné a delikventné správanie).

Rozvody a dezintegrovanosť rodín predstavujú vážny sociálno-patologický a multidimenzionálny jav, spôsobujúci množstvo problémov pre jednotlivcov i celú spoločnosť a v osobitnej miere zasahujúci zdravý psychický a fyzický vývin dieťaťa.

Do výchovy, vzdelávania a vývoja už v detskom veku radikálne zasahuje aj súčasná digitálna doba a technologický rozvoj. Počítačová technika na jednej strane rozvíja kognitívne procesy, jazyk, gramotnosť a kreativitu detí. Počítače tak pozitívne ovplyvňujú ich sociálnu interakciu a emocionálny rast, vďaka možnosti nadväzovať prostredníctvom nich nové kontakty a priateľstvá. No napriek ich pozitívnemu vplyvu je potrebné zohľadňovať vek dieťaťa a jeho vývinové potreby.

Odborní pracovníci VUDPaP, ktorí riešili úlohu P-155 týkajúcu sa otázok duševného zdravia detí a mládeže v kontexte s rodinou a školou, predkladajú v tejto záverečnej výskumnej správe prehľad o realizovaných aktivitách, ako aj svoje najdôležitejšie zistenia.

155 A : Duševné zdravie detí a mládeže v transformujúcej sa rodine a škole

Riešiteľský tím : PhDr. Dagmar Kopčanová, Mgr. Bibiana Filípková, Mgr. Ľubica Kóvérová, PhDr. Silvia Bronišová, PhDr. Ľubomír Páleník, CSc., Páleník Ervín

Členenie výskumnej úlohy P- 155 A

Čiastkové úlohy P-155 A sú členené od A1 - A5 nasledovne:

A1. Striedavá osobná starostlivosť rodičov o dieťa ako multiprofesionálny problém (Kopčanová)

A2. Psychické zdravie detí, ktorých rodičia využívajú inštitút SOS-RD (Filípková)

- A3. Zvládanie záťažových situácií v rodine zo strany dieťaťa v rôznom veku (Kovárová)
A4. Využitie mediácie pri riešení problémov spojených so starostlivosťou rodičov o dieťa po rozvode (odluke) (Bronišová)
A5. Výchovné praktiky v rodine a niektoré osobnostné premenné vo vzťahu k spokojnosti so životom u adolescentov (Páleník)

A1. Striedavá osobná starostlivosť rodičov o dieťa ako multiprofesionálny problém (PhDr. Dagmar Kopčanová)

Motívom výberu danej témy v rámci analýzy duševného zdravia detí a rodín bola absencia výskumov zameraných na analýzu a riešenie problematiky rodín po rozvode, osobitne striedavej osobnej starostlivosti rodičov o deti, nakoľko inštitút striedavej starostlivosti rodičov o dieťa existuje iba krátku dobu - vstúpil do platnosti iba od 1. júla 2010.

V našom čiastkovom výskume sme zisťovali, overovali a analyzovali teoretické súvislosti a empirické skúsenosti pracovníkov pôsobiacich v sociálnom a psychologickom poradenstve v oblasti starostlivosti rodičov o deti po rozvode.

Naším cieľom bola analýza súčasného stavu a hľadanie možností prepojenia spolupráce odborníkov pôsobiacich v sociálnom a psychologickom poradenstve. V procese poradensko-psychologickej prevencie a intervencie ale i priamej sociálnoprávnej pomoci rodine zohrávajú kľúčovú úlohu viaceré ciele, v ktorých by malo ísť o vytváranie systému hodnôt, korešpondujúcich s etickými, estetickými a filozofickými sústavami našej spoločnosti.

Výskumné ciele:

1. Analýza a komparácia špecifických skúsenosti, názorov postojov a metód práce odborných pracovníkov rôzneho profesionálneho zamerania - psychológov a kolíznych opatrovníkov (KO), pôsobiacich v oblasti sociálneho a psychologického poradenstva, sociálnoprávnej ochrany a sociálnej kurately k problému striedavej osobnej starostlivosti rodičov o dieťa (ďalej: SOSRD).
2. Analýza potreby interdisciplinárnej spolupráce odborných pracovníkov poradensko-psychologických služieb a sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately v rámci riešenia problémov SOSRD (zistiť možnosti užšieho interdisciplinárneho prelínania sa dvoch odborných intervencií).
3. Zistenie percepcie súčasnej pomoci a budúcich požiadaviek náhodných klientov na prácu odborníkov v oblasti poradensko-psychologických služieb a sociálnoprávnej ochrany detí pri riešení problémov SOSRD.

Overenie výskumných otázok (VO):

1VO: Aký je podiel poradenských stretnutí k SOS RD za mesiac z celkového počtu poradenských stretnutí za mesiac ?

A. Podiel poradenských stretnutí celkovo za vzorku respondentov:

Percentuálny podiel poradenských stretnutí k SOSRD z celkového počtu všetkých stretnutí za mesiac je 27.4% . Z uvedeného vyplýva, že takmer tretina poradenských stretnutí je venovaná problémom SOSRD

B. Podľa jednotlivých pracovísk:

- CPPPaP psychológovia 46.3%
- RPPS psychológovia 35.9%
- UPSVR KO - kolízni opatrovníci 20,6%

Z troch výskumných skupín najviac pracujú s problematikou SOSRD psychológovia na pracovisku CPPPaP, čo je aj zmysluplné, nakoľko táto úloha vyplýva priamo zo zákona.

2VO Aká je miera úspešnosti komplexnej multiprofesionálnej starostlivosti odborníkov pracujúcich v jednom tíme v riešení problémov rodiny so SOS RD?

Úspešnosť komplexnej multiprofesionálnej starostlivosti podľa dvojstranného exaktného binomického testu sa pohybovala v intervale od 62,4% do 73,7%. Bodový odhad je **68,2%**. Z uvedených výsledkov vyplýva, že pokiaľ ide o riešenie problémov rodiny so SOS RD až **takmer dvom tretinám odborníkov** sa darí zabezpečiť pre svojich klientov komplexnú multiprofesionálnu starostlivosť. Avšak treba priznať, že práca v tíme nemusí byť vždy len úspešná. Svedčia o tom viaceré zahraničné štúdie (Marshalli, Person -Shoot, M. and Winnicott, E. (Eds.). 1979).

3VO: S akými metódami pracujú psychológovia a kolízni opatrovníci s klientmi?

Z výsledkov výskumu vyplýva, že títo odborníci **najčastejšie pracujú individuálne** (N277, 26,40%), na druhom mieste je kombinovaná metóda so všetkými možnosťami (N=252, 24,00%), na treťom mieste je práca s párom (N=243,23,10%), na štvrtom mieste je práca s celou rodinou (N=230, 21,90%), zvyšok pracuje inak (N=49, 4,70%).

Na tomto mieste by sme radi spomenuli, že nielen z našich vlastných empirických skúseností, ale aj z početných odborných štúdií, pochádzajúcich prevažne z anglosaskej literatúry vyplýva, že väčší úspech v riešení porozvodových problémov sa dosiahne pri práci s celou rodinou (Kopčanová, 2002, Emery, R.1994; Simons, V.A., Grossman, L., Weiner, B.,1990; Kaslow, F. 2008; Smith-Acuna, S., 2010; Manné, J., 2012).

4VO: Aké sú rozdiely v používaní metód i psychológov a kolíznych opatrovateľov podľa ich pracovísk?

Výsledky v tejto časti výskumu priniesli pozoruhodné informácie, keď sme zistili, že zo všetkých troch skupín, na prvom mieste využívajú všetky formy práce so svojimi klientami práve **kolízni opatrovníci**. Individuálne najčastejšie pracujú kolízni opatrovníci (46,4%, N =129), na druhom mieste sú psychológovia CPPPaP (36.8% , N102) a na treťom mieste sú psychológovia RPPS (16,6%, N46). S párom najčastejšie pracujú kolízni opatrovníci (51,4%, N 125), na druhom mieste nasledujú psychológovia CPPPaP (29,6%, N=72), na treťom mieste sú psychológovia RPPS (18,9%, N= 46). S celou rodinou najčastejšie pracujú kolízni opatrovníci (55,2%, N=127), nasledujú ich psychológovia CPPPaP na druhom mieste (27,4%, N=63) a najmenej s rodinou pracujú na treťom mieste psychológovia RPPS (17,4% , N=40). Kombinovane najčastejšie pracujú opäť kolízni opatrovníci (50.4%, N=127), nasledujú psychológovia CPPPaP (31,7%, N 80) a najmenej takto kombinovane pracujú

RPPS psychológovia (17.9%, N=45). Inými metódami najviac pracujú kolízni opatrovníci (73,5%, N36), nasledujú na 2.mieste psychológovia CPPPaP (20,4%, N=10), na tretom mieste sú RPPS psychológovia (6,1%, N=3).

5VO: Bude významná súvislosť medzi mierou multiprofesionálnej spolupráce (počtom spolupracujúcich odborníkov) a tým, akými metódami pracujú psychológovia a kolízni opatrovníci s klientmi?

Medzi intenzitou používania viacerých metód práce s klientmi IND7ako aj mierou multiprofesionálnej spolupráce existuje stredne veľká štatisticky významná vzájomná závislosť (Wilcox_pcorb=0,334, p= 0,000, N=274). **To znamená, že čím viac metód psychológovia a kolízni opatrovníci používajú, tým je vyššia aj miera ich multiprofesionálnej spolupráce**

6VO: Existuje významná súvislosť medzi úspešnosťou multiprofesionálnej starostlivosti SOSRD a medzi tým, akými metódami pracujú psychológovia a kolízni opatrovníci s klientmi ?

Výskumom v tejto otázke sa zistilo, že medzi intenzitou používania viacerých metód práce s klientmi ako aj mierou úspešnosti multiprofesionálnej starostlivosti **existuje nižšia vzájomná závislosť**, ktorá je bližšie k spodnej hranici stredne veľkej vzájomnej závislosti.

7VO: Budú v hodnotení možnosti zefektívnenia odbornej intervencie významné rozdiely podľa rezortov ?

V tejto otázke sme nezaznamenali mimoriadne rozdiely v postojoch odborníkov z oboch skúmaných rezortov k možnostiam zefektívnenia odbornej intervencie. P hodnoty Asymptotického Mann-Whitneyho testu ako aj exaktného Monte Carlo testu sú vysoké, prekračujú všeobecne používanú hladinu významnosti testu alfa = 0,05. Preto rozdiely v možnostiach zefektívnenia odbornej intervencie podľa rezortov pokladáme **za štatisticky nevýznamné a náhodné.**

8VO: Bude významná súvislosť medzi tým, ako psychológovia a KO pracujú s klientmi a počtom poradenských stretnutí k SOSRD ?

Všetky tri korelačné koeficienty **sú štatisticky významné** (-P hodnota = 0.000). Medzi intenzitou používania viacerých metód práce s klientmi IND7ako a počtom poradenských stretnutí k SOSRD existuje **síce veľmi malá, ale štatisticky významná vzájomná závislosť** (Wilcox_pcorb=0,177, p= 0,000, N=266). To znamená, že **čím viac metód psychológovia a kolízni opatrovníci používajú, tým vyšší je aj počet poradenských stretnutí k SOSRD.**

9VO: Budú v hodnotení úspešnosti multiprofesionálnej spolupráce významné rozdiely podľa profesií?

Medzi dichotomickým skóre možnosti zefektívnenia odbornej spolupráce **sú štatisticky významné rozdiely podľa profesií**, teda medzi psychológmi CPPPaP a UPSVR na jednej strane a kolíznymi opatrovníkmi na druhej strane.

10VO: Aký bude pomer šancí medzi premennými dichotomizovaným vekom a variantom odpovedí na 14. otázku -V14dd („nie, lebo rodičom nepomôže nič, ak sa sami nevedia dohodnúť!“)

Pri tejto VO sme hodnotili ot. č. 14 v našom dotazníku, kde sme sa pýtali respondentov: Dará sa vám v prípade riešenia problémov so SOSRD rodine zabezpečiť komplexnú multiprofesionálnu starostlivosť odborníkov pracujúcich v jednom tíme (psychológ, sociálny pracovník, sociálny kurátor, mediátor, právnik, atď.)“

Posledná položka v batérii bola nasledujúca: „nie, lebo rozvedeným rodičom vo veci starostlivosti o dieťa nepomôže nič, ak sa sami nevedia dohodnúť“.

Možné varianty odpovedí boli 1=áno, 2=čiastočne, 3=nie. Pri dichotomizácii sme tohto variantu odpovede sme kodovali 0=nie, a 1=čiastočne a áno.

Výsledky potvrdili, že starší odborní pracovníci nad 41 rokov (psychológovia a kolízni opatrovníci) sú skeptickejší ako mladší, nakoľko na rozdiel od nich častejšie uviedli odpoveď „nie - lebo rodičom nepomôže nič, ak sa sami nevedia dohodnúť“.

Inak povedané: **starší pracovníci až 1,397 častejšie ako mladší uvádzali odpoveď „nie - lebo rodičom nepomôže nič, ak sa sami nevedia dohodnúť“**

11VO: Aký bude pomer šancí medzi premennými dichotomizovanou odbornou praxou a V14dd ?

Pracovníci s dlhšou odbornou praxou 11 a viac rokov (psychológovia a kolízni opatrovníci) 65,7% častejšie uviedli odpoveď „nie - lebo rodičom nepomôže nič, ak sa sami nevedia dohodnúť“.

12VO: Aký je podiel tých respondentov, ktorí si myslia, že rozvedeným rodičom nepomôže nič, ak sa sami nevedia dohodnúť ?

Odborní pracovníci, ktorí sa zaoberajú SOSRD veľmi často vyslovujú argument „...lebo rodičom nepomôže nič, ak sa sami nevedia dohodnúť“. V nami realizovanom výskume táto veta odznela veľmi často aj otvorených otázkach, dokonca aj k iným otázkam. Preto sme exaktným binomickým testom vypočítali proporcie kladných a záporných odpovedí na túto položku.

V našej výberovej vzorke sme zmerali 74,25% percentný podiel respondentov – odborných pracovníkov (psychológov a kolíznych opatrovateľov), ktorí si myslia, že rozvedeným, rodičom nepomôže nič, ak sa sami nevedia dohodnúť. Ak by sme mali z týchto výsledkov z výberovej vzorky usudzovať na celú populáciu odborných pracovníkov, potom by sme mohli odhadnúť, že percentuálny podiel sa pohybuje od 68,58% do 79,38% . Bodový odhad je 74,25%.

3.2 Overenie výskumných hypotéz

Výskumné hypotézy sme overovali podľa štandardného postupu, ktorý je podrobne popísaný v literatúre, ktorú uvádzame v závere našej štúdie.

H1: Hodnotenie možností zefektívnenia odbornej intervencie:

H1a: Hodnotenie možností zefektívnenia odbornej intervencie bude významne odlišné podľa mladších a starších respondentov

Možnosti zefektívnenia odbornej intervencie významne odlišne posudzujú dve vekové kategórie respondentov - mladší a starší respondenti. Deliacim bodom mladších a starších je medián z vekového rozpätia. Overili sme to Mann-Whitneyho testom na hladine významnosti testu $\alpha=0,05$.

Skupinové priemery, mediány aj priemerné poradia sú **štatisticky významne odlišné**.

Dvojstranný neparametrický Mann-Whitneyho test je prísnejší, ako jednostranný test.

Môžeme preto konštatovať, že naša **1a výskumná hypotéza sa potvrdila**.

H1b: Možnosti zefektívnenia odbornej intervencie budú priaznivejšie hodnotiť mladší respondenti

Testovali sme jednostranným neparametrickým Mann-Whitneyho testom.

Starší respondenti, ktorí majú 41 a viac rokov, majú nižšie skóre možností zefektívnenia odbornej intervencie (skupinový priemer je 18,3 so štandardnou odchýlkou 3,9 a skupinový medián je 17,8). Mladší respondenti do 40 rokov majú skupinový priemer 18,8 so štandardnou odchýlkou 3,5 a skupinový medián 18,9. Tento rozdiel je **štatisticky významný**.

H2: Hodnotenie možností zefektívnenia odbornej intervencie bude významne odlišné podľa pracovísk respondentov

Najpriaznivejšie hodnotia možnosti zefektívnenia odbornej intervencie **RPPS psychológovia** (skupinový priemer 19,6, štandardná odchýlka 3,0, skupinový medián 19,5, N=44).

Menej priaznivo hodnotia možnosti zefektívnenia odbornej spolupráce **CPPPaP psychológovia** (skupinový priemer 18,8, štandardná odchýlka 3,4, skupinový medián 18,6, N=106).

Najmenej priaznivo hodnotia možnosti zefektívnenia odbornej intervencie **UPSVR kolízni opatrovníci** (skupinový priemer 18,5, štandardná odchýlka 3,7, skupinový medián 18,4, N=124).

Rozdiely sú štatisticky významné len medzi RPPS psychológmi a UPSVR kolíznymi opatrovníkmi ($p<0,05$), medzi RPPS psychológmi a CPPPaP psychológmi rozdiely sú **štatisticky nevýznamné** ($p=0,158$).

H3: Objektívnejšie riešenie problémov multiprofesionálnej starostlivosti v SOSRD významne súvisí s úspešnosťou multiprofesionálnej spolupráce profesie

Všetky korelačné koeficienty sú **štatisticky významné**. H3 sa potvrdila: môžeme konštatovať, že objektívnejšie riešenie problémov multiprofesionálnej starostlivosti v SOSRD **štatisticky významne súvisí** s úspešnosťou multiprofesionálnej spolupráce zainteresovaných profesií.

H4: Viac ako tri štvrtiny respondentov počas odbornej starostlivosti rieši etické problémy

Hypotéza **H4 sa potvrdila**: až 85% respondentov uviedlo, že v rámci odbornej starostlivosti rieši etické dilemy.

H5: Viac ako štyri pätiny respondentov vidí určité riziká SOSRD na detský vývin

Hypotéza **H5 sa potvrdila**: až 88,7% respondentov vidí riziká SOSRD na detský vývin.

H6: Viac ako 95% respondentov si myslí, že by mali byť stanovené určité obmedzenia zavádzania SOSRD

Z výsledkov je zrejmé, že zmeraná proporcia je a 0,993, čo prevyšuje testovanú proporciu 0,95. P hodnota testu je 0,000, čo nás oprávňuje konštatovať, že zmeraná proporcia **štatisticky významne prevyšuje** testovanú proporciu. Až 99,3% respondentov si myslí, že by mali byť stanovené určité obmedzenia zavádzania SOSRD.

Odporúčania pre prax

Na základe analýzy výsledkov v kvantitatívnej ale kvalitatívnej časti výskumu konštatujeme, že naši odborní pracovníci potrebujú zvýšiť svoje odborné kompetencie, ktoré im umožnia problém SOS RD komplexne poznať. Potrebujú poznať nielen, všetky špecifické príčiny a dôsledky rozvodu rodičov dieťaťa, ale tiež mať dostatok času a možností pre multidisciplinárnu prácu v tíme. Sociálni pracovníci a kolízni opatrovníci by mali užšie spolupracovať s oboma rodičmi, ale tiež získavať čo najkomplexnejšie a najobjektívnejšie informácie od ďalších profesionálov (psychológov, mediátorov, právnikov, pedagógov a pod.) Ďalšie odporúčania môžeme zhrnúť do nasledovných bodov:

- Je potrebné zmeniť (zlepšiť) právne postupy, pri posúdení zverenia detí do výchovy po rozchode/rozvode rodičov, v súčasnej podobe sú tieto nepostačujúce
- zvýšiť objektivitu súdov
- názov “striedavá osobná starostlivosť” by bolo vhodnejšie zmeniť na výraz: “**spoločná rodičovská starostlivosť o dieťa**”. Ten totiž viac vystihuje zmysel a cieľ konštantnej rodičovskej povinnosti, t. j. uspokojovať potreby detí a zabezpečiť im sústavnú ochranu, než “striedavá starostlivosť”.
- prostredníctvom odborných tréningov skvalitniť komunikáciu rodičov a hľadať konštruktívne riešenie porozvodových problémov
- navýšiť počet fundovaných pracovníkov v odbore sociálno-právnej ochrany detí a postarať sa o ich neustále vzdelávanie (trénovať pre spoluprácu v tíme odborníkov)
- prehodnotiť doterajšiu možnosť uskutočňovať rôzne zmeny týkajúce sa dieťaťa, bez súhlasu druhého rodiča. (Ak je dieťa zverené do výhradnej starostlivosti iba jednému z bývalých partnerov, tento niekedy nepovažuje za potrebné komunikovať dôležité veci s druhým rodičom a tým má veľkú výhodu, ktorá sa dá zneužívať

Záver za čiastkovú úlohu P-155 A1:

Striedavá osobná starostlivosť je zaujímavou problematikou súčasnej teórie ako aj praxe, nakoľko sa stretávame s rôznymi názormi odborníkov na jej využívanie v praxi a s ešte odlišnejšími názormi sudcov a kolíznych opatrovníkov, ale aj rodičov, v jej využívaní. Nakoľko predmet našej práce bol fokusovaný na multiprofesionálnu tímovú intervenciu rodinám v rozvodovej a porozvodovej situácii, osobitne pri uplatnení inštitútu SOSRD, chceli sme preskúmať do akej miery sú naši odborníci schopní / ochotní navzájom spolupracovať. Zistili sme, že približne 70% našich respondentov využíva vo svojej práci (- či už v plnej miere, alebo aspoň čiastočne), možnosti spolupráce s ďalšími odborníkmi. Hoci - nie je to tá pravá “práca v jednom tíme”. A stále ešte zostáva približne 30 % tých, ktorým sa spolupráca s kolegami z iných profesií nedarí, resp. sa o ňu ani nepokúšajú. Hoci - ako ukazujú skúsenosti nemeckých a českých kolegov, ktorí tímovo pracujú s rodinami v konflikte pomocou filozofie Cochemskej praxe, výsledky tejto multidisciplinárnej spolupráce môžu byť veľmi pozitívne a spravidla vedú k pokojnejšiemu a úspešnejšiemu riešeniu sporov v prípadoch zverenia detí do starostlivosti rodičov po rozvode/rozchode. Sme za to, aby sa aj na Slovensku aplikovali

niektoré z uvedených pozitívnych modelov multiprofesionálnej tímovej intervencie odborníkov v zahraničí, ktoré sme v našej dizertačnej práci uviedli a ktoré v praxi preukazujú efektívne výsledky.

Publikácie :

KOPČANOVÁ, D. 2017 **Some Features of Joint Custody and Shared Parenting in Slovakia**. Zadané v A.j. do zborníka z medzinárodnej vedeckej konferencie (v A.j.) *Deti v sieti: Sociálne, právne a medicínske dôsledky emočného zneužívania detí*.

KOPČANOVÁ, D.2017. Multiprofesionálna tímová práca s problémovými rodinami. In: Kubík, F., Kutarňa, J.(Eds). *Podnety synody o rodine pre pomáhajúce profesie*. Vydala: Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety Bratislava. ISBN: 978-80-8132-176-4 , EAN: 9788081321764 s. 195-202

KOPČANOVÁ, D. 2017. Striedavá osobná starostlivosť o dieťa : prínos či záťaž? In: Sobotková, I., Heller, D., Slezáčková, A. (Eds.). *Možnosti a hranice psychologie*,34. *Psychologické dny*, UP Olomouc ISBN 978-80-244-5164 (tlač ISBN 978-80-244-5185-5 (E-book)

KOPČANOVÁ, D. 2017 Odborná intervencia školského psychológa žiakovi v situácii po rozvode rodičov. *Školský psychológ/Školní psycholog*. Vol 18 No1. /2017 1. číslo časopisu Asociácie školskej psychologie/školní psychologie..Dostupné na: <http://www.testforum.cz/domains/testforum.cz/index.php/skolnipsycholog/issue/current> (

KOPČANOVÁ , D. 2017 Katamnestické sledovanie „striedavky“ v skupine vybraných klientov. In: Ivan Sarmány-Schuller (Ed.)*Agresia vo verejnom priestore*.35. *Psychologické dni*. Bratislava: SPS pri SAV . ISBN 978-80-88910-58-9 EAN 9788088910589 str.128-138

KOPČANOVÁ, D. 2017. **Rodiny po rozvode: SOS ?** Zadané a uverejnené v časopise *Sociálna prevencia* . Ročník 12, č. 02/2017. ISSN 1336-9679 EV 4957/14, s. 17-20

KOPČANOVÁ,D. **Prioritou má byť ochrana detí**. *Vychovávateľ*, Educatio Press. Roč. LXV, č.9-10, ISSN 0139-6919-EV 176/08. s.31-33

KOPČANOVÁ , D., FILÍPKOVÁ, B. 2017.Kvalitatívna analýza vybraných empirických skúseností a názorov rodičov na inštitút striedavej osobnej starostlivosti rodičov o dieťa. In: Ivan Sarmány-Schuller (Ed.)*Agresia vo verejnom priestore*.35. *Psychologické dni*. Bratislava: SPS pri SAV . ISBN 978-80-88910-58-9 EAN 9788088910589 str.117-127

KOPČANOVÁ, D.- FILÍPKOVÁ, B 2017 *Analýza vybraných odporúčaní rodičov pre skvalitnenie striedavej starostlivosti rodičov o dieťa po rozvode /rozchode partnerov*. Konferencia VUDPaP: *Dieťa v ohrození 2017*, online.

A2. Psychické zdravie detí, ktorých rodičia využívajú inštitút SOS-RD.

Autorka čiastkového výskumu Bibiana Filípková sa rozhodla analyzovať problém striedavej osobnej starostlivosti rodičov o deti z pohľadu adolescentov. Respondentov pre svoj empirický výskum našla v podmienkach odborného učilišťa, kde pôsobí ako školská psychologička. Analyzuje názory vybraných adolescentov na striedavú osobnú starostlivosť rodičov o deti, pričom využila vlastnoručne skonštruovaný dotazník.

Výskumný cieľ : a) v prvej fáze zistiť ako záťažová situácia (rozvodová a porozvodová) v jednotlivých fázach ovplyvňuje členov pôvodnej rodiny

b) následne - v druhom roku výskumu overiť ako situácia po rozvode a využívanie SOS RD vplýva na psychiku detí.

2. Detailný popis realizovaného výskumu:

a) Bol realizovaný kvalitatívny výskum s vybranými participantmi, ktorí navštívili VÚDPaP z dôvodu problematického zabezpečenia starostlivosti o deti po rozvode. Celkový počet participantov vo výskume bol 9, z toho päť žien, štyria muži. Participant boli skúmaní metódou **konsenzuálneho kvalitatívneho výskumu- CQR (Consensual Qualitative Research)** podľa Clary Hillovej. (Členmi tímu pri CQR boli B.Filípková, D. Kopčanová, E.Páleník . Auditorskú časť CQR zastrelil PhDr.. Ľubomír Páleník, CSc. Výhodou tejto metódy bolo, že v prirodzenom jazyku poskytla živý, jasný a plný popis skúmaného fenoménu. Následne v roku 2018 plánujeme uskutočniť ďalší kvalitatívny výskum s deťmi týchto participantov, ktoré sa, vzhľadom na zmenenú rodinnú konšteláciu, museli v rámci SOSRD prispôbiť novým životným podmienkam.

Výber vzorky

Všetci deväť náhodne vybraní participant, ktorí sa zúčastnili nášho interview, boli rozvedení, alebo v procese rozvodu a t.č. sú, alebo v nedávnej minulosti boli v odbornej starostlivosti pracovníkov VÚDPaP. Na konzultáciu boli pozvaní vždy obaja členovia pôvodne manželskej dvojice, avšak z osobných dôvodov (pracovná zaneprázdnenosť, vzdialené bydlisko, či nezáujem o odbornú intervenciu), sa sedení zúčastnil iba jeden člen rodičovskej dvojice buďto sám, alebo spolu so svojim dieťaťom. Z tohto dôvodu sme sa zaoberali analýzou výpovedí tých rodičov, ktorí boli :

- klientmi VÚDPaP v problematike porozvodovej starostlivosti rodičov o deti
- ochotní stať sa participantmi v našom kvalitatívnom výskume
- súhlasili s miestom zberu výskumných údajov (VÚDPaP)
- súhlasili s formou zachytávania výpovedí na audiozáznam

Zistenia

Z obsahovej analýzy odpovedí participantov vyberáme niektoré závažné legislatívne, organizačné i ďalšie odborné návrhy pre zlepšenie života detí po rozvode manželov, tak ako ich reflektovali samotní participant výskumu, ktorí odporúčajú:

- navýšiť počet fundovaných pracovníkov v odbore sociálno-právnej ochrany detí
- skvalitniť psychologickú starostlivosť, ktorá by mala byť na vyššej úrovni: psychológovia by mali poznať komplexný problém, všetky príčiny rozvodu a na základe toho rozhodovať

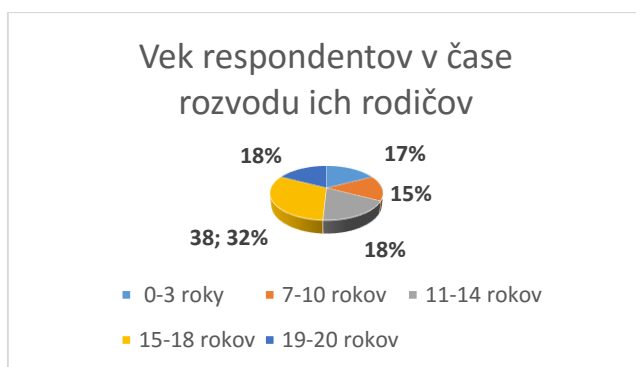
- je potrebné edukatívne ovplyvniť komunikáciu rodičov a naučiť ich konštruktívne riešiť problémy
- zmeniť právne postupy, sú nepostačujúce
- zvýšiť objektivitu súdov
- prehodnotiť nemožnosť uskutočniť zmenu bez súhlasu druhého rodiča, ak je dieťa zverené do výhradnej starostlivosti iba jednému z bývalých partnerov, kedy tento nemusí komunikovať dôležité veci s druhým rodičom (má tým pádom veľkú výhodu, ktorá sa dá zneužívať).

Výsledky výskumu boli odborne spracované a prednesené v rámci dvoch odborných konferencií- Psychologické dni 2017 , Dieťa v ohrození 2017 ako aj Dieťa v ohrození 2018.

b) Respondenti boli študenti dvoch stredných odborných škôl v Bratislave, adolescenti vo veku od 16 do 20 rokov, od prvého po štvrtý ročník strednej školy, ich počet bol 120. Respondentom bol predložený online dotazník s 19 otázkami mapujúci okrem iného vek dieťaťa, v ktorom prebehol rozvod rodičov, vzťahy s oboma rodičmi po rozvode, ich postoje k striedavej osobnej starostlivosti, jej výhody a nevýhody, frekvenciu stretávania sa respondentov s druhým rodičom, ich pocity počas tohto náročného životného obdobia, vplyv rozvodu na školský výkon respondentov a mnohé iné.

Na úvodnú otázku mapujúcu vek študentov v čase rozvodu ich rodičov, odpovedali respondenti nasledovne (Graf 1).

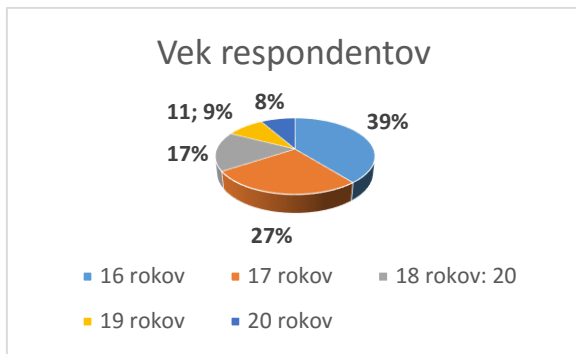
Graf 1 Vek respondentov v čase rozvodu ich rodičov

Vo veku 0 až 3 roky bolo 21 študentov, vek 7 až 10 rokov malo 18 študentov, 11 až 14 rokov: 22 študentov, 15 až 18 rokov: 38 študentov a najstarších vo veku medzi 19 a 20 rokmi bolo 21 študentov.

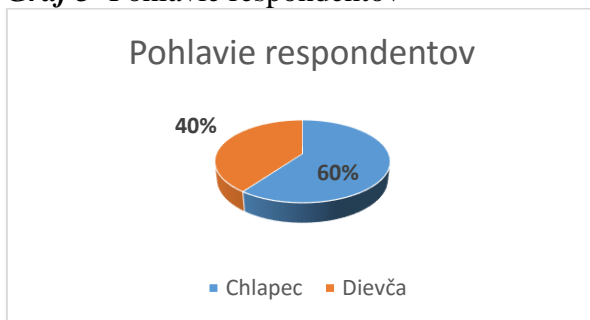
Vek študentov v čase vyplňania dotazníka bol nasledovný: 16 rokov: 47 študentov, 17 rokov: 32 študentov, 18 rokov: 20 študentov, 19 rokov: 11 študentov a 20 rokov: 10 študentov. Percentuálne vyhodnotenie je možné vidieť na **Grafe 2**.

Graf 2 Vek respondentov

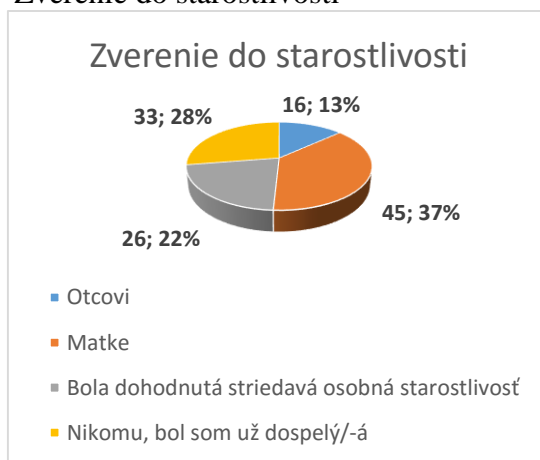
Čo sa týka pohlavia respondentov, chlapcov bolo 72 a dievčat 48, vid'. **Graf 3.**

Graf 3 Pohlavie respondentov

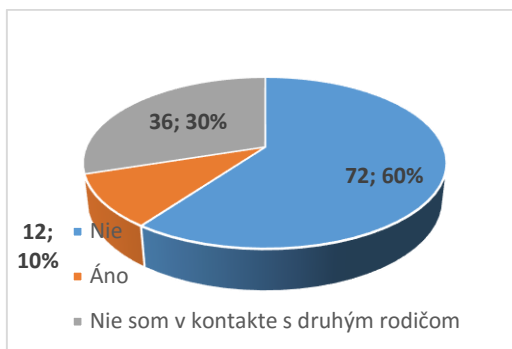
Na otázku „Komu si bol/-a po rozvode manželstva zverený/-á do starostlivosti?“, odpovedali študenti nasledovne (Graf 4).

Graf 4 Zverenie do starostlivosti

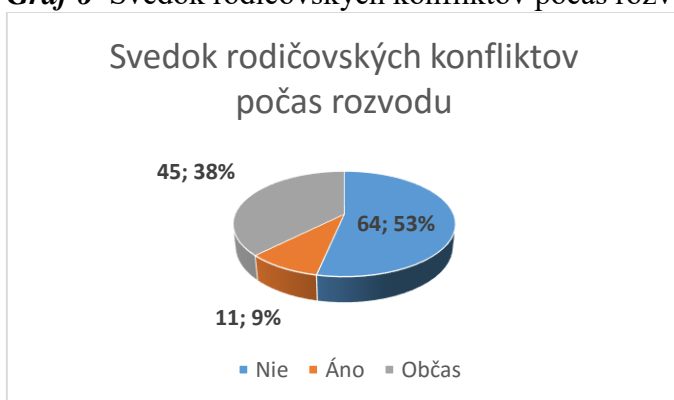
Odpovede na otázku „Zhoršili sa tvoje vzťahy s druhým rodičom po rozvode?“ vidíme na **Grafe 5.**

Graf 5 Vzťahy s druhým rodičom po rozvode

Zaujímalo nás tiež, či boli študenti svedkami konfliktných situácií v procese rozvodu. Odpovede respondentov môžete vidieť na **Grafe 6**.

Graf 6 Svedok rodičovských konfliktov počas rozvodu

Postoje študentov k praktikovaniu striedavej osobnej starostlivosti a zároveň odpoveď na otázku „Si za striedavú osobnú starostlivosť (to znamená istú dobu v starostlivosti mamy, potom zasa v starostlivosti otca) ako jednu z alternatív starostlivosti rodičov o teba po rozvode manželstva?“ môžeme vidieť na **Grafe 7**.

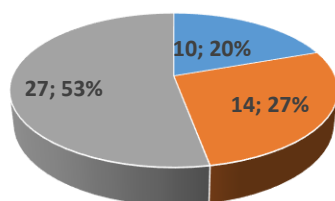
Graf 7 Postoj k praktikovaniu striedavej osobnej starostlivosti

Tí študenti, ktorí nesúhlasili s praktikovaním striedavej osobnej starostlivosti, mali uviesť dôvody svojho nesúhlasu. Výsledky možno vidieť na **Grafe 8**.

Graf 8 Dôvody nesúhlasu so striedavou osobnou starostlivosťou

Dôvody nesúhlasu so striedavou osobnou starostlivosťou

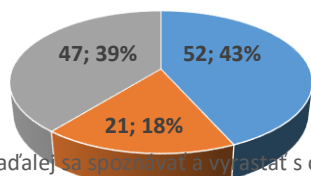

- Nepáči sa mi prostredie, v ktorom môj druhý rodič býva
- Rodičia bývajú od seba príliš ďaleko, nechce sa mi cestovať
- Mám pocit, že druhý rodič sa o mňa príliš nezaujíma

Študenti mali okrem iného za úlohu zamyslieť sa nad prípadnými výhodami striedavej osobnej starostlivosti. Výsledky uvádzame v **Grafe 9**.

Graf 9 Výhody striedavej osobnej starostlivosti

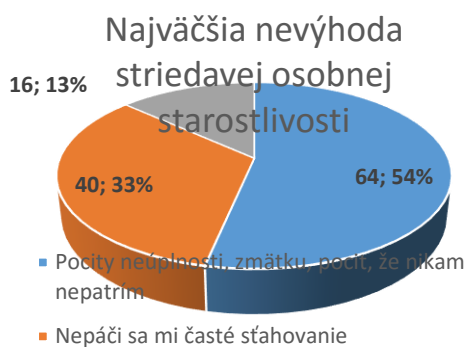
Výhody striedavej osobnej starostlivosti

- Možnosť naďalej sa spoznávať a vyasť s oboma rodičmi
- Spoznávanie nového okolia a nových ľudí
- Materiálne benefity

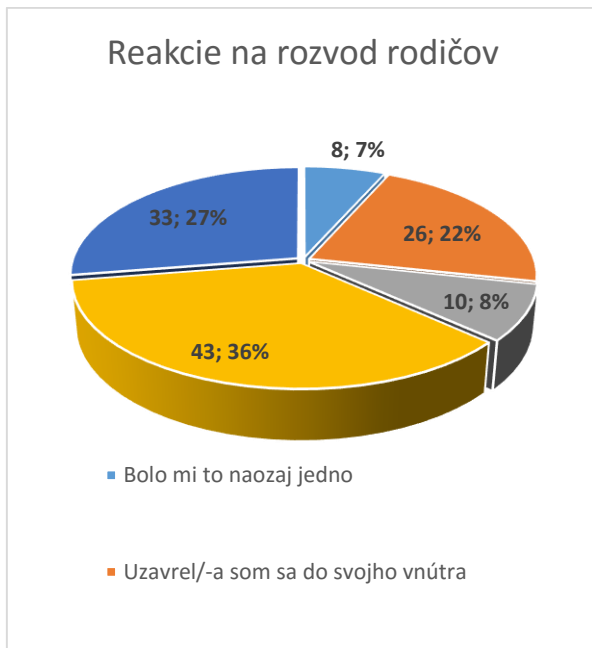
Po výhodách nás zaujímali i nevýhody striedavej osobnej starostlivosti z pohľadu študentov. Výsledky uvádzame v nasledujúcom grafe (Graf 10).

Graf 10 Najväčšia nevýhoda striedavej osobnej starostlivosti

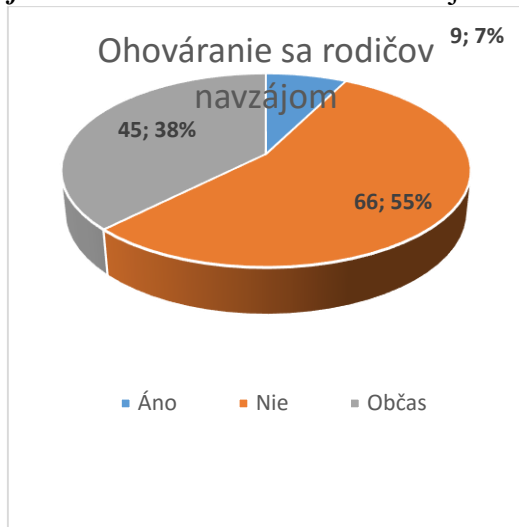
Na ďalšiu otázku „Ako si reagoval/-a na rozvod rodičov?“, odpovedali študenti nasledovne (Graf 11).

Graf 11 Reakcie na rozvod rodičov

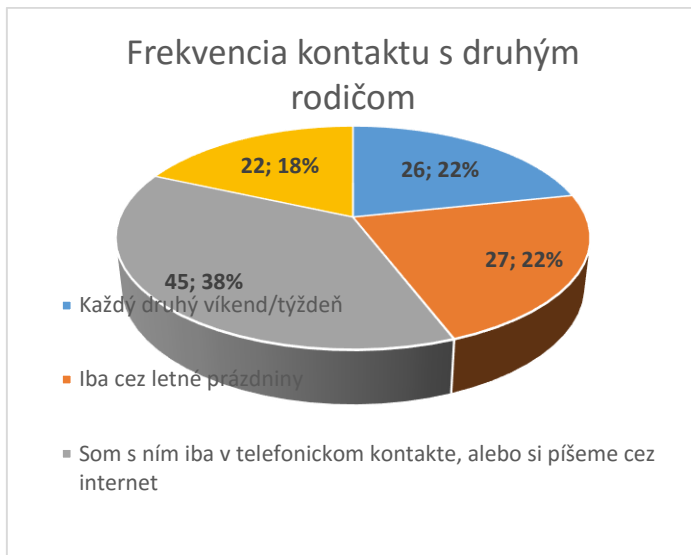
Na otázku „Hovoril jeden z rodičov o tom druhom pred tebou škaredo?“ sme získali nasledovné odpovede (Graf 12).

Graf 12 Ohováranie sa rodičov navzájom

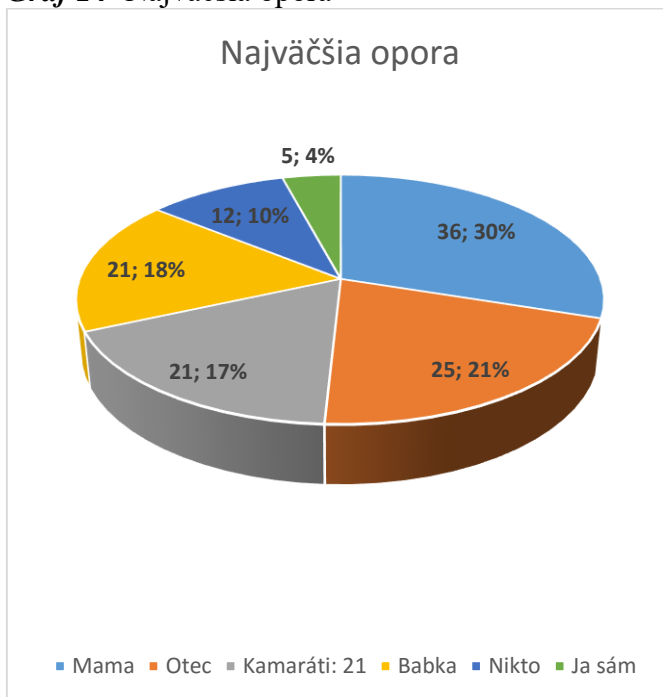
Ďalej nás zaujímalo, ako často bývajú študenti v kontakte s druhým rodičom. Odpovede boli nasledujúce (Graf 13).

Graf 13 Frekvencia kontaktu s druhým rodičom

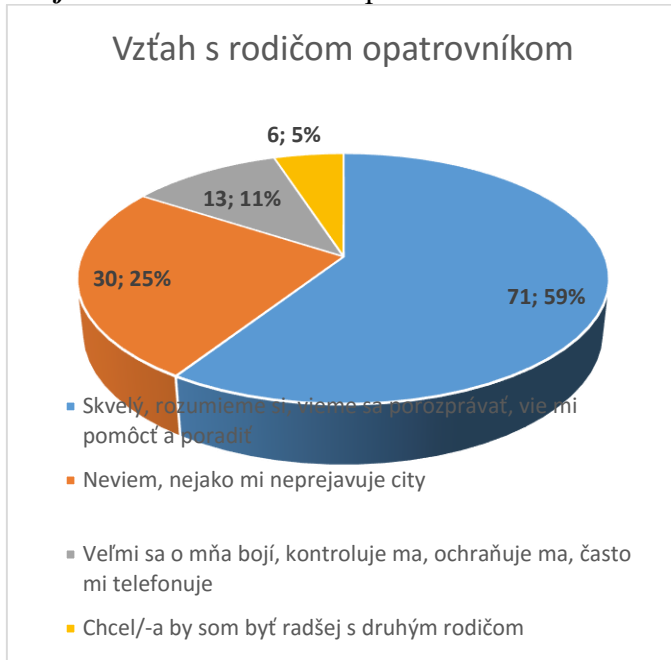
Nakoľko je rozvod rodičov pre dieťa záťažová situácia, zaujímalo nás, kto našim mladým respondentom poskytoval v tomto období najväčšiu oporu (Graf 14).

Graf 14 Najväčšia opora

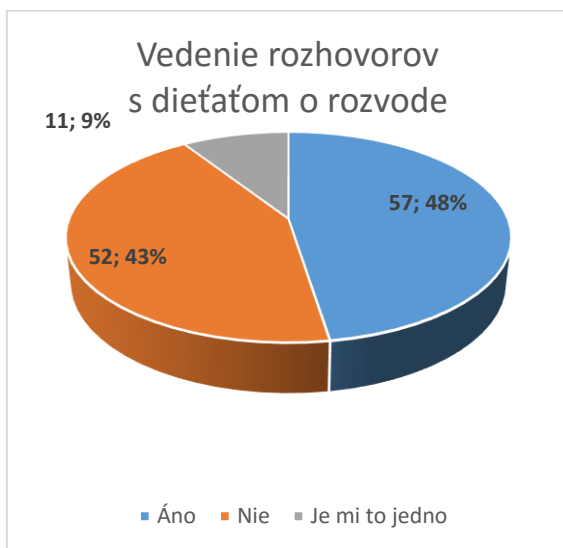
Na otázku “aký máš vzťah s rodičom, ktorý sa o teba stará, má ťa v opatrovníctve?” odpovedali naši respondenti nasledovne (Graf 15).

Graf 15 Vzťah s rodičom opatrovníkom

Zaujímalo nás tiež, či rodičia hovorili so svojim dieťaťom o rozvode, či ich zaujímalo, čo prežíva a či sa s ním na túto ťažkú tému podľa potreby rozprávali. Odpovede respondentov zobrazuje nasledujúci **Graf 16**

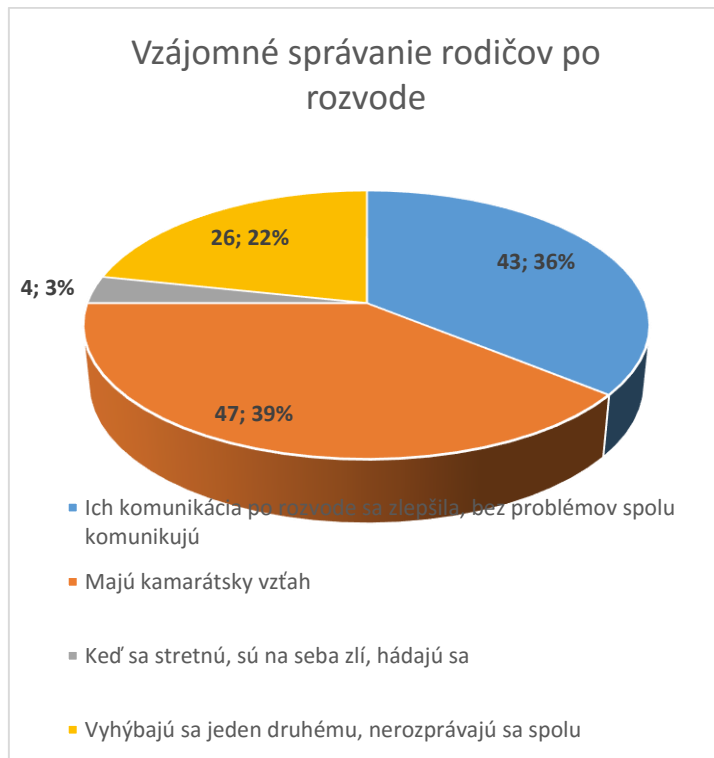
Graf 16 Vedenie rozhovorov s dieťaťom o rozvode

Ako vidíme na **Grafe 16**, 57 študentov uviedlo záujem zo strany rodičov v zmysle vedenia rozhovorov na tému rozvodu a približne rovnaký počet študentov zasa nezaujem zo strany rodičov v tomto smere. Nejednoznačnú odpoveď udávalo 11 študentov.

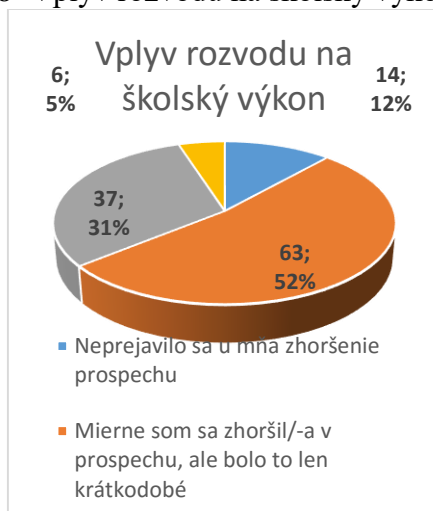
Mali sme tiež záujem dozvedieť sa, do akej miery vnímajú študenti komunikáciu svojich rodičov v rámci ich kontaktov v porozvodovom období. Zistili sme nasledovné (Graf 17):

Graf 17 Vzájomné správanie rodičov po rozvode

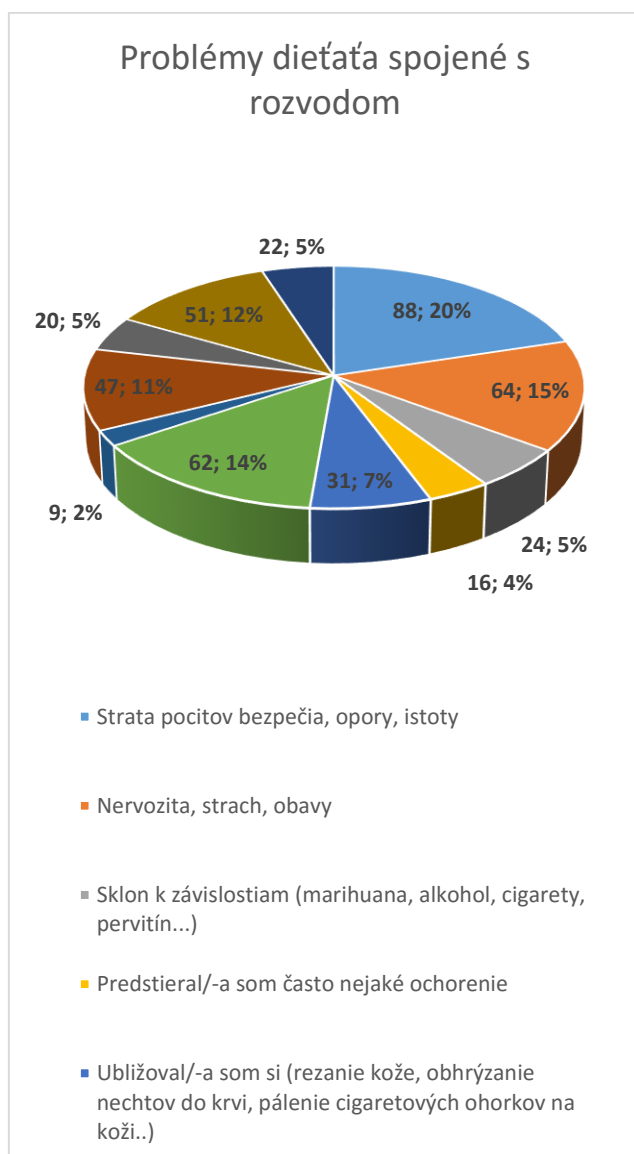
Keďže boli našou cieľovou testovanou skupinou študenti, mali sme snahu dozvedieť sa, či sa vplyv rozvodu prejavil na ich výkone v škole a prospechu. Dozvedeli sme sa nasledovné informácie (Graf 18):

Graf 18 Vplyv rozvodu na školský výkon

Posledná otázka dotazníka bola zameraná na zmapovanie spektra problémov dieťaťa, ktoré rozvodové a porozvodové obdobie môžu sprevádzať. Pri tejto otázke mali študenti možnosť označiť aj viac odpovedí (Graf 19).

Graf 19 Problémy dieťaťa spojené s rozvodom

Ako môžeme na **Grafe 19** vidieť, najčastejšie študenti uvádzali stratu pocitov istoty a bezpečia, obavy, strach a nervozitu, ktoré môžu negatívne ovplyvňovať ich vzťahy s rodinou, kamarátmi, učiteľmi či školský prospech. Môžu viesť okrem iného i k častým klamstvám, ku ktorým sa respondenti tiež často priznávali, prípadne sklonom k prepadnutiu závislostiam (alkohol, cigarety, marihuana, a i.). Medzi odpoveďami sa objavovalo i záškoláctvo- vyhýbanie sa škole a trávenie voľného času v súkromí domova či na potulkách s kamarátmi. Mnohí mladí ľudia priznávali tendenciu hľadania opory mimo rodiny najčastejšie u kamarátov, učiteľov či školských psychológov. Objavili sa i priznania k poruchám spánku, následne nekončiacej únave či automutilácii, kedy najčastejšie dochádzalo k rezaniu si zápästia ostrým predmetom. Celkovo 22 študentov uviedlo, že žiadne problémy spojené s rozvodom svojich rodičov nepocitujú.

Tematická analýza odpovedí respondentov

Niektoré údaje z vyplnených dotazníkov sme spracovali s využitím tematickej analýzy a vytvorili sme nasledujúce kategórie:

Vzťah dieťaťa a rodičov

V tejto kategórii sa objavili subtémy ako „výhody a nevýhody“ striedavej osobnej starostlivosti. Medzi výhody študenti najčastejšie zaradili fakt, že dieťa pravidelne vidí každého z rodičov, môže s nimi tráviť čas. Je vidieť, že študenti považujú za dôležité, aby sa rodičia

venovali dieťaťu v rovnakej miere a udržiavať s ním vzťah a kultivovať ho, aby nebol horší ako pred rozvodom.

„Deti trávia čas s oboma rodičmi aj napriek rozvodu, nie je to také dokonalé, ako keby boli rodičia spolu, ale pokiaľ si dokážu nájsť čas a dohodnúť sa s bývalým partnerom, je to dobré (študentka, 19 rokov).“

Kontrolovanie dieťaťa rodičmi sa objavilo medzi výhodami, rovnako aj fakt, že ani jeden z rodičov týmto spôsobom nepríde o svoje dieťa. Respondenti vnímali ako nevýhodu neúplnú rodinu, čím je dieťa nevyhnutne pripravené o kontakt s jedným zo svojich rodičov. Dieťa teda nevyrastá s oboma naraz v jednej domácnosti a je ukrátené o spoločnú rodičovskú lásku a pozornosť, čo môže viesť k problémom aj mimo rodiny, keď sa napríklad zlými známkami snaží o zblíženie rodičov. Problémy môžu nastať aj vo vzťahu dieťaťa a rodiča, ak rodičia spolu bojujú a snažia sa dieťa „kupovať“, aby malo jedného z nich viac v obľube. Dieťa sa tak môže naučiť manipulovať s rodičmi. Problém študenti videli aj v tom, že dieťa od začiatku nemusí mať dobrý vzťah s jedným rodičom, alebo v ľahostajnosti rodiča k dieťaťu.

„Dieťa si jeden z rodičov môže „kupovať“ darčekom, podkopávať tým autoritu druhého rodiča, dieťa sa v tomto prípade stáva nevinnou obeťou a dopláca na chybu rodičov, ktorí sú zaslepení vlastným egoizmom a dieťa nevidia (študentka, 18 rokov).“

Do tejto témy sme zaradili aj podtému „pocit domova“, nakoľko domov vytvárajú ľudia v rodine, ich vzťahy medzi sebou, ako aj vzťah rodičov k dieťaťu. Podľa študentov nemá dieťa v striedavej starostlivosti pocit stabilného domova, resp. nie je si isté, kde by domov malo mať, alebo má dokonca dva. Dieťa nemá stabilné prostredie, v ktorom by vyrastalo a môže tak nadobudnúť pocit, že nikam nepatrí.

„Dieťa nevyrastá v kompletnej rodine, má síce mužský a ženský vzor výchovy, ale nemá pocit istoty, bezpečia, „teplo domova“, ktoré vytvára vzájomná láska rodičov (študent, 19 rokov).“

Výchova

Aj v tejto kategórii sa nám podarilo vytvoriť subkategórie ako „výhody“ a „nevýhody“. Ako výhody respondenti označovali fakt, že dieťa nestratí jeden vzor správania sa a je teda ovplyvňované oboma rodičmi, otcom aj matkou. Problémom môžu byť rôzne štýly výchovy otca a matky, ich odlišný životný štýl a názor na výchovu dieťaťa. Študenti poukázali aj na to, že dieťa nebude vedieť, ako má správne fungujúci vzťah vyzeráť a môže mať v tejto oblasti v budúcnosti problémy.

„Dieťa nemá pravidelný režim- rutinu, podmienky sa menia podľa toho, u ktorého rodiča práve je. Ak sa rodičia nerozišli v dobrom, dieťa preberá negatívnu energiu (študentka, 18 rokov).“

Študenti odporúčajú, aby kompetentní rodičom vysvetľovali, aké dôsledky môže mať nejednotná výchova na ich dieťa a j vzťahy v rodine. Ak majú rodiča zlý vzťah, mali by sa vedieť cez to preniesť a na základe kompromisu sa dohodnúť na vychovávaní dieťaťa a pravidlách s tým spojenými, ktoré budú obaja dodržiavať.

„Dieťa je pohadzované medzi dvomi rôznymi typmi výchovy, čo rozhodne nie je dobré a často to spôsobuje ďalšie hádky (študentka, 17 rokov).“

Konflikty

Aj v tejto kategórii sme vytvorili podkategórie ako „výhody“ a „nevýhody“. Výhodou je, samozrejme, pokojná domácnosť, ktorá vznikla po rozvode rodičov. Ak sa v manželstve vyskytovali časté hádky, ktorých bolo dieťa svedkom, rozvod v takomto prípade mohol viesť k eliminácii napätia a pomôcť k zmiereniu rodičov.

„Dieťa má možnosť tráviť čas oddelene s oboma rodičmi a pravdepodobne v pokoji (študentka, 18 rokov).“

Problémy však môžu pretrvať v podobe sporov rodičov kvôli výchove, plánovaniu času stráveného s dieťaťom. Ak má rodič nového partnera, dieťa si s ním nemusí rozumieť a tak vznikne ďalší konflikt. Hádky a nenávisť niektorých rodičov môžu viesť až k „huckaniu“ dieťaťa proti druhému rodičovi. Študenti by odporúčali zlepšiť komunikáciu medzi rodičmi, je

pre nich veľmi dôležitá vzájomná dohoda a dosiahnutie pochopenia. Rodičia by mali pochopiť vplyv konfliktov (napr. s využitím služieb psychológa, psychoterapeuta) na vývin dieťaťa.

Ďalšie výhody striedavej starostlivosti

V tejto kategórii sa objavovali odpovede respondentov, z ktorých sme vytvorili dve podkategórie: „materiálne zabezpečenie“ a „rozšírenie kompetencií“.

Podľa študentov je striedavá starostlivosť menšia finančná záťaž pre jednotlivých rodičov. Dieťa získava viacero výhod ako napríklad viac peňazí, hračiek alebo oblečenia od každého rodiča. Môže ísť o formu získavania si náklonnosti dieťaťa, príp. naopak, vynahrádzovanie svojej neprítomnosti.

„Dvoje Vianoce (študent, 16 rokov).“

Medzi „rozšírenie kompetencií“ sme vybrali fakt, že dieťa nadobúda rôzne skúsenosti od rodičov, ktorí môžu po rozvoze viesť rozdielny životný štýl, takže dieťa má možnosť naučiť sa nové veci, alebo spoznať nových ľudí z nového bydliska rodiča, príp. v podobe nového partnera rodiča.

Ďalšie nevýhody striedavej starostlivosti

Podľa študentov môže mať dieťa pocit zmätku, neúplnosti, čo môže súvisieť s pocitom, že nemá domov a nikam nepatrí, rovnako aj s neustálym sťahovaním. Dieťa sa môže cítiť opustené a neisté, ak na neho rodičia nemajú čas, ak je práve u nich. Respondenti sú toho názoru, že dieťa môže pociťovať vinu za rozpad rodiny, môže mať psychické problémy.

„Deti sú zmätené a nemusia byť šťastné. Deti chcú vidieť svojich rodičov spolu a šťastných, nie rozdelených a hádajúcich sa (študent, 20 rokov).“

V dotazníkoch sa často spomínala i zmena prostredia. Problematické môže byť neustále sťahovanie sa, opakované zvykanie si na nové prostredie a balenie si vecí. Študenti poukazujú na možnú prítomnosť pocitu dieťaťa, že si ho rodičia medzi sebou takpovediac „pohadzujú“.

„Dieťa sa tým pádom stáva akousi vecou, ktorú si rodičia striedajú (študent, 19 rokov).“

Mnohí respondenti sú toho názoru, že inštitút striedavej osobnej starostlivosti výhody dieťaťu ani rodičom neprináša a boli za samotné zrušenie toho typu starostlivosti. Podľa študentov by dieťa malo navštevovať psychológa a sociálny pracovník by mal lepšie dohliadať na plnenie si povinností oboch rodičov a pri nedodržiavaní pravidiel by rodičia mali byť sankcionovaní.

„Pokiaľ dieťa odmieta byť s jedným rodičom, malo by sa to rešpektovať (študentka, 16 rokov).“

Diskusia

Výsledky nášho prieskumu poukazujú na to, že študenti nie sú naklonení inštitútu striedavej osobnej starostlivosti. Tento typ podieľania sa na výchove dieťaťa má nesporne mnoho výhod, ak však máme porovnať napríklad materiálne benefity na úkor zdravého psychického vývinu dieťaťa, musíme si klásť otázku, čo by malo byť pre jeho rodičov prioritou. Dieťa má možnosť tráviť čas s oboma rodičmi, avšak obmedzený. Neustále mení prostredie, musí si zvykať na mnohé zmeny. Myšlienku a princíp striedavej starostlivosti netreba odsudzovať, na strane druhej pre dosiahnutie spokojnosti a dokonalej harmónie v duši dieťaťa by bolo ešte potrebné nastoliť mnohé zmeny v „pokrivkávajúcom“ systéme.

Zo získaných údajov bude v dohľadnej dobe vytvorený príspevok do Psychológie a patopsychológie dieťaťa.

A3 Dieťa a jeho zvládanie záťažových situácií v rodine

Riešiteľka A/3: E. Kövérová

Výskumný cieľ : zistiť, ako záťažová situácia v jednotlivých fázach (predrozvodová, rozvodová, porozvodová) vplýva na psychiku dieťaťa

2. Detailný popis realizovaného výskumu:

(typ výskumu, výber vzorky, proces zberu dát, časový harmonogram, výsledky štatistickej analýzy, závery , zistenia a pod.)

Spolupráca s organizáciami, ktoré poskytujú psychologické poradenstvo deťom a ich rodičom v krízových situáciách, s ktorými sa zrealizovali supervízne semináre, odborné prednášky zamerané na asistované kontakty v práci s detským klientom. Nadviazanie spolupráce s pražskou Linkou detskej istoty, ktorá sa venuje poradenstvu rodinám v predrozvodovej, rozvodovej a porozvodovej fáze. Dohodnutie na spolupráci a návšteve pražskej Linky detskej istoty.

Individuálna a párová poradenská práca s rodičmi , ktorí boli vybraní do výskumnej vzorky. Analýza z jednotlivých sedení s rodičmi a dieťaťom. Vyhodenie formuláru na zapisovanie analýzy so sedení s rodičmi, práce s dieťaťom v rámci asistovaných kontaktov. Priebežné vyhodnocovanie procesu odborných intervencií.

Záver z psychologického hodnotenia a poradenstva pri asistovaných kontaktoch

1/ rodičia s dieťaťom v predškolskom veku

S dieťaťom sa zrealizovalo 10 asistovaných kontaktov v interiéri a 10 asistovaných kontaktov v exteriéri. Za toto obdobie sa zrealizovali 4 individuálne konzultácie zamerané na poradenstvo pre matku a 4 individuálne konzultácie zamerané na poradenstvo pre otca. Obom rodičom bola poskytnutá záverečná analýza a psychologické poradenstvo. Rodičom bola poskytnutá možnosť spolupracovať so psychológom v rovine podporných poradenských konzultácií.

V tomto prípade asistované kontakty **naplnili svoj cieľ**. Dosiahla sa akceptácia psychického stavu, potrieb a očakávaní dieťaťa a právo dieťaťa na oboch rodičov. Rodičom bolo poskytnuté vyhodnotenie aktuálneho stavu dieťaťa z psychologického hľadiska v rámci vzťahovej roviny s otcom.

Dieťa vo vzťahu s otcom bolo zastabilizované zatiaľ len na určitý časový interval cca 2 – 3 hodiny. Preto sa odporučilo rodičom čas stretnutí otec – dieťa postupne predlžovať hlavne na podnet dieťaťa. V interakcii s otcom bolo dieťa viac spontánne, na tento krátky čas s ním zostávalo bez problémov, prijímalo fyzický kontakt, malo radosť z rôznych aktivít, ktoré mu otec pripravoval. Po ukončení stretnutia dieťa spontánne referovalo matke zážitky s otcom. Dieťa dokázalo mať pozitívny vzťah k otcovi, vedelo s ním prežiť zaujímavý čas, plný zážitkov.

Preto je do budúcnosti veľmi dôležité, aby sa upevňovala vzťahová rovina dieťaťa s otcom, a postupne sa predlžoval čas prežívaný s otcom. Rodičia boli informovaní, aby sa postupne aktuálna forma stretávania pretransformovala do prirodzených situácií a prežívania dieťaťa.

V záujme dieťaťa boli rodičia oboznámení o tom, čo prináša pre dieťa vstup do školy a aký je význam rodičovských rolí v tomto období. Mali by akceptovať, rešpektovať potreby dieťaťa, pomáhať mu, byť oporou a neohrozovať prežívanie dieťaťa v záťažovými situáciami.

Rodičia by mali s dieťaťom komunikovať tak, aby ich komunikácia bola spontánna, prirodzená, aby sa do komunikácie nevnášali invectíva.

Pre budúcnosť dieťaťa je dôležité, aby si naplno zažilo rolu otca, rozdielne výchovné prístupy oboch rodičov, ktoré sa navzájom dopĺňajú a tak pripravujú dieťa na dospelosť.

Vyhodnotenie zo strany rodičov

Z vyhodnotenia rodičov vyplynulo, že obidvaja rodičia vnímali stretnutie otca s dieťaťom za pozitívne. Obidvaja rodičia si uvedomili, že dieťa potrebuje ešte čas a nie je úplne pripravené na samostatné kontakty s otcom.

Záver:

Dôležité je, aby obaja rodičia plne prijali psychický stav dieťaťa a k tomu prispôsobili svoje postoje – vedeli sa vzájomne korektne dohodnúť a akceptovať dieťa napríklad keď sa chce dieťa vrátiť k matke zo stretnutia skôr alebo stretnutie s otcom si chce predĺžiť.

2/ Rodičia s dieťaťom v predškolskom veku zo zdravotným znevýhodnením

S rodičmi sa zrealizovali úvodné individuálne sedenia za účelom nastavenia spolupráce. Po individuálnych stretnutiach sa zrealizovalo s rodičmi jedno spoločné sedenie, ktoré bolo zamerané na aktuálny zdravotný stav dieťaťa a nastavenie na asistované kontakty. S dieťaťom sa zrealizovalo 10 asistovaných kontaktov v interiéri a ani jeden kontakt nebol zrealizovaný v exteriéri. Pre časté zdravotné problémy dieťaťa sa muselo veľa asistovaných kontaktov zrušiť. S matkou aj s otcom dieťaťa sme boli v mailovej komunikácii.

Záver:

Z odborného hľadiska asistované kontakty zatiaľ nenaplnili kontakt otca s dieťaťom. Rodičia si uvedomujú, že dieťa nie je pripravené na samostatný kontakt s otcom. Obaja akceptujú vyžadujúcu si postupnosť k úplnej separácii dieťaťa od matky. Dieťa stále vyžaduje fyzický kontakt s matkou potrebuje pocit istoty a bezpečia, že je matka na blízku.

3. Odporúčania pre odbornú prax:

Sú realizované priebežne a budú aj naďalej, po uskutočnení výskumu.

Prezentácia kazuistiky v rámci vzdelávacích seminárov VÚDPaP a vzdelávacích prednášok pre CPPPaP vo všetkých krajoch Slovenska.

4. Publikovanie z výskumnej úlohy :

Zadanie do časopisu Psychológia a patopsychológia dieťaťa.

KOVEROVÁ, L.: Asistovaný kontakt dieťaťa s odlúčeným rodičom

A4. Využitie mediácie pri riešení problémov spojených so starostlivosťou rodičov o dieťa po rozvode/odluke

Výskumný cieľ : sledovanie možností využitia mediácie v situácii rozvodu manželov(odluke partnerov), pričom budú využité niektoré empirické skúsenosti autorky v práci sociálneho poradcu s rodinami v rozvodovej a porozvodovej situácii.

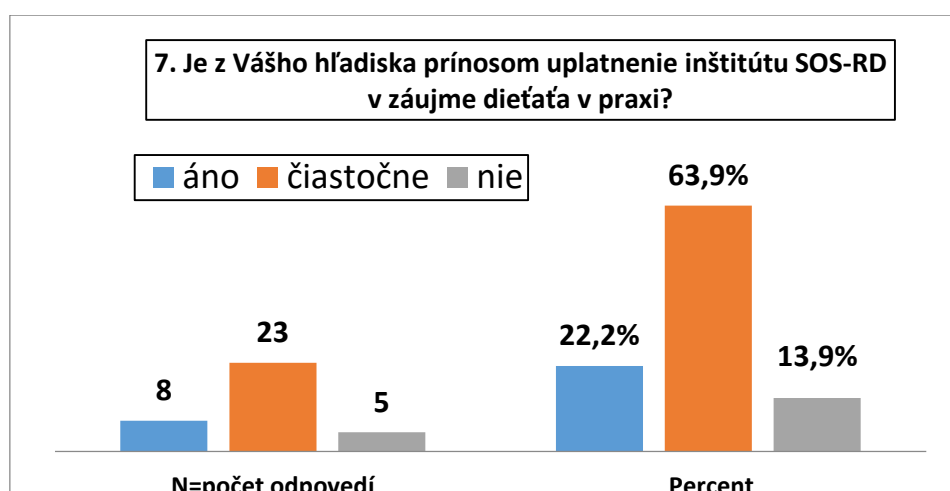
Aktivity spojené s plnením úlohy:

V spolupráci s vedúcou výskumnej úlohy P-155 A bol vytvorený výskumný nástroj - samostatný dotazník, ktorý bol rozposlaný všetkým registrovaným mediátorom na Slovensku. Dotazník bol vytvorený na základe adaptácie dotazníka, ktorý bol zadaný počas čiastkového výskumu úlohy P.155 A1 psychológom a kolíznym opatrovníkom, s doplnením ďalších dvoch špecifických otázok. Pri tvorbe dotazníka i jeho zadávaní sme spolupracovali s Asociáciou rodinných mediátorov (ARMS), konkrétne s JUDr. Bronislavou Švehlákovou, predsedníčkou asociácie.

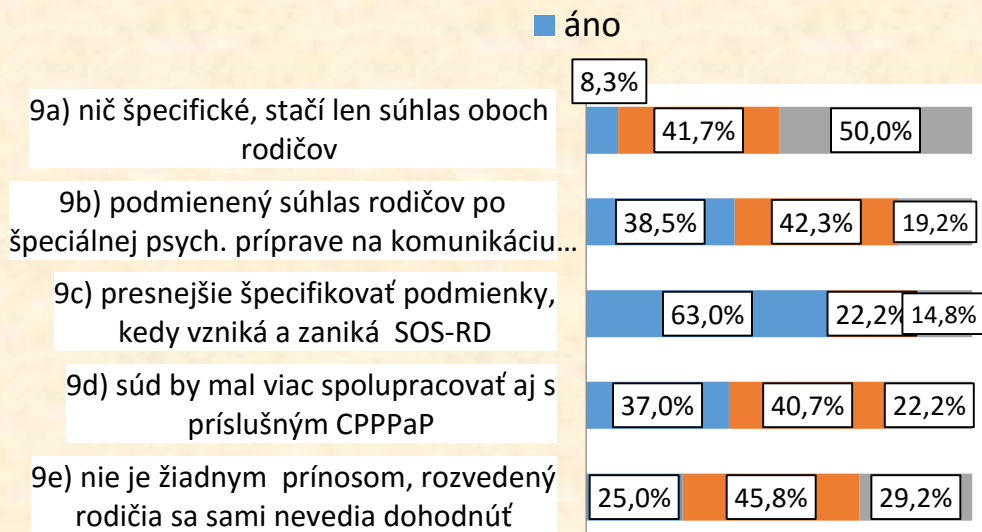
Online sa vrátilo 31 odpovedí, počas seminára v Modre sme získali ďalších 5 vyplnených dotazníkov. Výskumu sa zúčastnilo 73,5 % žien a 26,5 % mužov. Vekové kategórie: 30-40 rokov- 32,3 %, 41-50 rokov- 38,7 %, 52-67 rokov- 29,0 %

Výsledky boli štatisticky spracované. Časť z nich bola prezentovaná aj v rámci príspevku PhDr. Kopčanovej na konferencii o striedavej starostlivosti v Strasbourgu v novembri 2018. Samostatná štúdia sa pripravuje na prezentáciu, diskusiu aj publikáciu počas konferencie Asociácie rodinných mediátorov ma jar roku 2019 v spolupráci s JUDr. B. Švehlákovou, predsedníčkou ARMS.

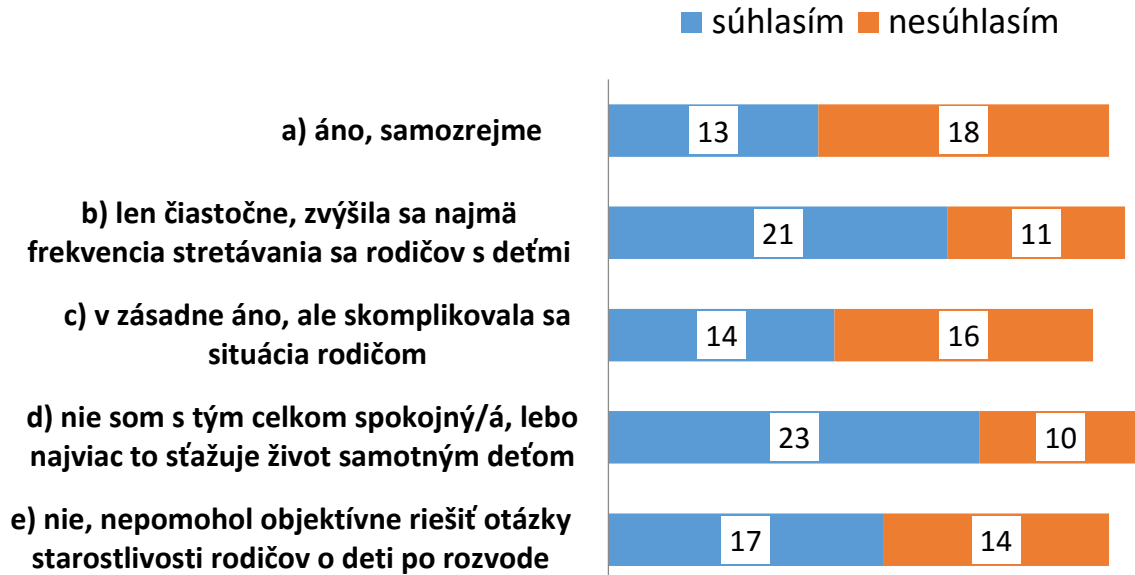
Z najzaujímavejších výsledkov vyberáme odpovede mediátorov na otázky 7,9, 11 a 13.:

9. Ak si myslíte, že iba čiastočne, alebo vôbec nie je prínosom, čo by ste navrhovali?

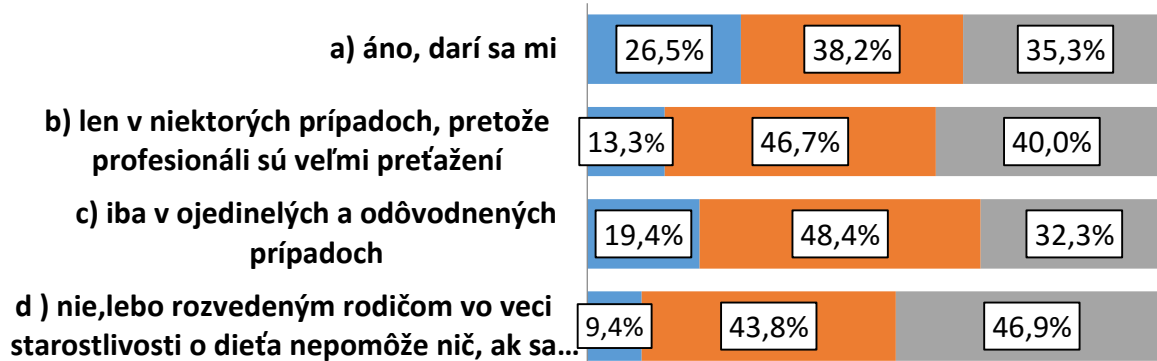

11. Podľa Vášho názoru, pomohol zákon č. 217/ 2010, ktorým sa dopĺňa Zákon o rodine o SOS-RD objektívnejšie riešiť problémy stretávania sa rodičov s deťmi?

13. Darí sa vám v prípade riešenia problematiky SOS-RD spolupracovať aj s ďalšími odborníkmi v jednom tíme (psychológ, sociálny pracovník, kolízny opatrovník, právnik, sudca, atď.?)

■ áno ■ čiastočne ■ nie

A.5 Výchovné praktiky v rodine a niektoré osobnostné premenné vo vzťahu k spokojnosti so životom u adolescentov

Termín realizácie: 12. 2018

Vedúci výskumnej úlohy : PhDr. D. Kopčanová

Riešitelia: PhDr. Ľubomír Páleník, CSc.

Výskumný cieľ: Cieľom výskumu je identifikovať vzťahy medzi výchovnými praktikami a rodičovským správaním na jednej strane a vybranými osobnostnými vlastnosťami a spokojnosťou so životom na druhej strane. Z osobnostných vlastností budú v centre výskumného záujmu tie, ktoré preukazujú charakteristiky osobného vplyvu (personal control) v súlade s poznaním, že prepojenosť medzi kontrolovanou činnosťou jednotlivca a očakávanými výsledkami navodzuje pozitívne emócie a pocit pohody.

2. Detailný popis realizovaného výskumu:

(typ výskumu, výber vzorky, proces zberu dát, časový harmonogram , výsledky štatistickej analýzy, závery , zistenia a pod.)

Údaje z výskumu (použitie metodiky výskumu: TIP, WOFO, N-Ach, N-sP, Rathus, SWLS, NEO-FFI, E.M.B.U) boli štatisticky spracované – korelačný a komparačný postup. V 3. kvartáli 2018 sa mali výpočty vyhodnotiť a stanoviť mieru potvrdenia/nepotvrdenia výskumných hypotéz. Avšak kvôli predčasnému ukončeniu pracovného pomeru riešiteľa na základe Dohody s vedením VÚDPPaP sa tak nestalo.

3. Odporúčania pre odbornú prax: výskumná úloha nebola ukončená kvôli predčasnému ukončeniu pracovného pomeru riešiteľa na základe Dohody s vedením VÚDPPaP.

4. Publikovanie z výskumnej úlohy : Do odborného periodika Pedagogická revue bola zadaná štúdia **Osobnostné koreláty spokojnosti so životom u žiakov gymnázií**. Bola pozitívne posúdená a zaradená do Pedagogickej revue č. 1/2018.

ZÁVERY.

Výsledky, ktoré sme získali počas uplynulého obdobia vo výskumnej úlohe P-155/A nás upozornili na to, že slovenské deti prechádzajú počas rozvodovej fázy svojich rodičov veľmi ťažkým obdobím. Konfliktné situácie v rodine prinášajú veľkú mieru násilia, či už v priamej, alebo skrytej podobe. Nielen naši respondenti z výskumu, ale i odborníci zo zahraničia odporúčajú, aby rodičia po rozvode disponovali špecifickými komunikačnými zručnosťami. Mali by sa naučiť zvládať nielen interpersonálne, ale aj svoje vlastné, intrapsychické konflikty a brať viac do úvahy aj vekové a ďalšie špecifické osobitosti svojho dieťaťa. V otázkach pomoci rodinám v oblasti duševného zdravia, najmä v ťažkých, sporoch po rozvode, kde je často svedkom aj ich maloleté dieťa je ešte stále veľa výziev, ktoré nabádajú k ich doriešeniu. Žiada sa napríklad preskúmať tieto otázky:

1. Aký typ rodičovskej výchovy by mali rodičia dodržiavať po rozvode ?
2. Koľko času dieťa potrebuje tráviť so svojím rodičom?
3. Ako sa líši výchova dieťaťa vtedy, ak žije iba s jedným rodičom, od tej, kde sa vo výchove angažuje aj druhý rodič ?

Je to však aj dopracovanie mnohých legislatívnych otázok - vrátane Zákona 217/2010 Z.z. ktorý rieši striedavú osobnú starostlivosť rodičov o deti po rozvode, kde by sa malo presnejšie zadefinovať za akých podmienok nárok na inštitút striedavej starostlivosti vzniká a kedy zaniká.) Rovnako je treba dopracovať aj niektoré pasáže Trestného poriadku, kde sa napríklad uvádza, že : *„K výsluchu sa priberie psychológ alebo znalec, ktorý so zreteľom na predmet výsluchu a stupeň duševného vývoja vypočúvanej osoby prispeje k správne vedeniu výsluchu a zástupca orgánu sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately...“* Ak zákonodarca vyňal psychológa z množiny odborných konzultantov a znalca, určil mu štatút pomocnej osoby a v ďalších ustanoveniach pracuje s vylučovacou spojkou „alebo“, kde pojednáva o postavení buď pomocnej osoby (psychológ) alebo znalca, tak potom stojí otázka či/a v akom výlučnom režime možno psychológa v trestnom konaní prizvať ako znalca k podaniu znaleckého posudku. O tom, že obeti trestného činu - najmä pokiaľ je ňou mal. dieťa - by mala byť poskytnutá aj okamžitá psychologická /psychoterapeutická pomoc a podpora, niet žiadnych pochyb. Avšak na to ako to v zákone ošetriť už zákonodarca tiež nepamätal.

Ako sme naznačili, téma násilia, konfliktných situácií v súvislosti s transformáciou rodiny po rozvode/ odluke manželov/partnerov, je veľmi komplexná má interdisciplinárny charakter a výskumne ešte ponúka veľa možností na ďalšie bádanie a fruktifikáciu dosiaľ získaných poznatkov. Preto navrhujeme, aby sa téma duševného zdravia zaradila aj do ďalšieho plánu hlavných úloh VÚDPaP pre roky 2019-2020.

Spracovala: PhDr. Dagmar Kopčanová,
vedúca riešiteľka úlohy P-155